

A magyar élet védőbástyája; a csendőr

Ha Franciaország négy éven belül talpra áll és kedve van az ünneplésre, akkor megülheti egy olyan fegyverem ötszázadik évfordulóját, amellyel mintát adott egész Európának: VII. Károly francia király 1445-ben állította fel az első zsandár-czredet, amelynek eredeti neve „gens d'armes” (vagyis „fegyveres emberek”) volt s amely ekkoriban csak a király nemesi testőrségét jelentette. Napoleonnak kellett eljőnie, hogy ebből a tisztán reprezentáló testületből az államrend komoly védőseregét szervezze meg 1799-ben. Ez az új francia zsandárság oly jól bevált, hogy tíz év múlva egész Európa átvette s a politikai hatalom egyik főfegyverévé tette meg.

Nálunk Magyarországon azonban más volt a csendőrség őstörténete. A török határvidéken a közbiztonság teljesen leromlott, úgyhogy itt az osztrák uralom főként a bácsmegyei legényekből szervezték meg az olasz „bandurra” (zászlóalj) mintájára pandurezredeket. Közülök a leghíresebbek a Trenck-félék voltak. A 19. században aztán az egyes magyar megyék a megyei rendőrszolgálat ellátására alkalmazták „pandurokat”.

Ezek a pandurok, mint a megyei autonómia intézménye, az abszolutizmus évtizedeiben merően szembekerült az osztrák „zsandársággal”, amelyet Bécs a Lombardiában alkalmazott zsandárság mintájára ültetett át hozzánk is, éspedig idegen, főként cseh emberekből toborozván a legénységet. Ez volt a híres Bach-zsandárok kora, amelynek az volt a hivatása, hogy minden nemzeti megmozdulást már a csírájában elfojtsa.

Megszületik a csendőrség

Természetes dolog, hogy mielőtt az alkotmányosság helyreállt, az új uralomnak első dolga az volt, hogy ezt a gyűlöletes intézményt megszüntesse. A dolog azonban már csak gyakorlati okokból sem ment könnyen. Hiszen a közrend nem maradhatott védelem nélkül. A megyék ugyan megpróbálkoztak a pandur-intézmény új életre keltésével. A megyei autonómiák miatt azonban ez az intézmény nem válhatott be. Az egyik megye pandurjának tilos volt a másik megye területére lépnie, amit a csárdások kihasználtak s csárdáikat úgy építették, hogy az ívó egyik része az egyik, másik része a másik megye területére essék: hiába jött aztán a pandur, hogy letartóztasson valamilyen betyárt vagy baraniát, — az szépen átsétált az ívó tulsó felébe s ott már nem nyulhatott hozzá a pandur. Márpedig ezekben az időkben ugyancsak elszaporodtak ezek a közveszélyes elemek. Azáltal, hogy Rózsa Sándor 1849-ben amnesztiát kapott és Kossuth engedélyével a szabadságharcban is résztvevő, a rablók feje köré valamilyen nimbusz szővődött a nép lelkében s ez igen megnehezítette velök szemben a hatóságok erőlyes fellépését. A kormány tehát egyelőre kényszerből megtartotta az osztrák időkbeli ittragadt zsandárokat, de hogy valamilyes „magyar” külsőt adjon nekik, az 1848-as idők híres kakastollas kalapját írta elő a számukra, amelyet csendőreink

még ma is viselnek. Ezzel a megoldással a magyar parlament azonban nem volt megelégedve s főként az akkor még ellenzéki Tisza Kálmán követelte az egész intézmény eltörlését.

Csendőrségi vita a parlamentben

Bezzeg néhány év múltán ugyancsak megváltozott úgy maga a csendőrség, mint a róla alkotott közvélemény. Erre az egyik jellemző epizód a következő volt. Makray László, mint a hunyadmegyei Felpestes képviselője, a parlamentben ugyancsak hangoskodott a csendőrök ellen. S miközben itt Pesten megtartotta nagy beszédjét, azoközben ott-hon betörték a rablók a kastélyába és kifosztották. Most maga Makray futott a kolozsvári csendőrpáncsnokhoz és kérte tőle egy csendőrök kiküldését a birtokára. Még nagyobb nyomott latba, amikor Ráday Gedeon szegedi kormánybiztos az alája rendelt csendőrök segítségével Szegeden és környékén 1512 büntényt derített ki, amelyek közül csak a rablógyilkosság 111 volt.

Az 1881. évi III. törvényeik

Ilyen körülmények között született meg most hatvan éve az a törvényeik, amelytől a modern magyar csendőrség a maga létét számítja. Érdekes, hogy ekkor ugyanaz a Tisza Kálmán képviselte a törvényjavaslatot, aki még néhány évvel előbb a leg-erősebb támadásokat intézte az intézmény ellen. És megemlítené, mennyire modern gondolatokban védte meg javaslatát. Függetlenségi képviselőként azt kifogásolták, miért nem visel a csendőr magyar pirosnadrágot. Mire Tisza egészen a modern hadászat értelmében azt felelte, hogy a csendőr ruhájának hozzá kell igazodnia a terephez, nem szabad előltnie a gyeptől, az erdőből. A célserűség itt a fontos, — mondotta Tisza. Am a fekete-sárga kardbojt és a kétfejsas még mindig ott volt a csendőrök formaruháján s ez ellen most olyan komoly politikusi is, mint Apponyi Albert, felszólalt. Apránként aztán sikerült ezeket a kisebb szépséghibákat is kiirtani a magyar csendőrség megjelenéséből, szervezetében pedig teljesen beleilleszkedett a magyar jogfejlődésbe, amely egyrészt az egyéni szabadság tiszteletén, másrészt pedig a közrendnek mindenkiél szemben való határozott védelmében alapul.

A magyar csendőr jelszava

Nehéz volt eleinte a csendőrség legénység toborzása. A falusi legények nem kívánczoltak a kakastollas kalap alá, úgyhogy egyideig a már leszerelt honvédelegénységnek tízenyolc-husz napra való visszatartásával lehetett csak a kereteket megtölteni. Hogyne, hiszen akkoriban olyan súlyos volt a szolgálat, hogy egy-egy csendőrré 27 négyzetkilométernyi terület és 1500 lakos fölött való őrködés jutott. Meg aztán könnyebb is amúgy „virtusoskodni”, legénykedni, mint a magyar csendőr régi jelszavának engedelmességet, amely így szól: „Híven, becsülettel és vitézül!”

S a magyar csendőr hatvan év óta hűségesen állja ezt a jelszót s a vele együtt járó nehéz kötelességeket.

A csendőrségi jubileumi ünnepség első része a budai Várpalotában folyt le, ahol a magyar királyi csendőrség első ízben adott úgynevezett belső udvarlakai őrséget — a hódolat és szolgálat legmagasabb, jelképes kifejezésé-ként — a Legfőbb Hadúr, a Kormányzó Úr Ófömlőssága palotája előtt. — Csendőrök az udvarlakai őrségen.

A Böszörményi úti esendőrlaktanyában feledhetetlenül szép ünnepséget tartottak a jubileum napján. A magyar királyi csendőrség tagjai hat évtizeden keresztül példásan teljesítették kötelességüket, ez a magyarázata annak, hogy a magyar társadalom annyira a szívbe zárt derék csendőreinket. — Vitéz Nemerey Márton tábornok, a csendőrség felügyelője dícsérő okiratokat nyújt át a kitüntetett csendőröknek.

(Szécsy felv.)